

Mândră, de ce m-ai lăsat,
Nu te-ai temut de păcat?

4988

Mână-mă, muierea-n draci,
Și-mi rămân pruncii săraci.
Da' i-am zâs să margă ie,
De coconi îi grija me!

4989

Pe valeda cu lemne verzi
Merg lelea cu scoverzi.
Mult mă mir unde le duce;
Pare-mi că la gură dulce.

4990

Mândra mea, de cățălușă,
Pus-a patul după ușă.
Eu mă duc sara la ea,
Ea mă trage de curea
Să mă culc în pat cu ea.

4991

Câtilin cu nevasta,
Că nevasta nu-i a ta,
Da-i a iestuia de-acoale
Că se uită pe sub gene.
Bată-l biata, rău se teme!

4992

Lele cu sprâncene negre,
Să trăiești, că ți se sede,
Ca la fag cu creanga verde,
Ca la șăs cu clăi de-ovăs,
Zile bune să trăiești!

4993

Nu m-a făcut mama mândru
Să mă iubească de-a rându.
Că m-a făcut mama buzat,
Și-s dulce la sărutat.

4994

Sii, raiule, sănătos,
Io m-oi duce pe din jos.
Mi-o plăcut omu' frumos
Și din față, și din dos!

De la Pop Toader Diacu

Colecția Prof. Ioan Corbescu

Înstrăinarea prin cătănie

(Continuare din numărul trecut)

Din cauza condițiilor vitrege pe care omul nostru din popor a fost obligat să le trăiască, unii oameni mai curajoși și-au luat inima în dinți părăsind locurile natale. „Odată cu începutul secolului al XIX-lea după Revoluția franceză din 1789 a impus tuturor țărilor Europei renunțarea la sistemul militar al armatelor de mercenari cu ridicarea gloatelor - doar la mare primejdie și a inițiat crearea armatelor naționale permanente, din ce în ce mai complexe, până la serviciul militar obligatoriu“ (Istoria Literaturii Române, Vol. I, Buc, 1964, pg. 150). Se nasc în folclorul românesc cântecele de cătănie. Numele acestor cântece este ardelenesc deoarece deosebitele condiții în care se făcea serviciul militar în monarhia Habsburgilor au dat naștere, la toate popoarele subjugate acestora, unei poezii populare în care predominau sentimentele de înstrăinare, de jale și de protest. Feciorii ardeleni, deci și cei maramureșeni, care plecau în armată erau instruiți într-o limbă străină, pe care nu o înțelegeau, de comandanți străini și care în actele lor de comportare nu manifestau nici un fel de înțelegere. Adeseori ei erau trimiși să lupte în țări străine care nu aveau nici o legătură cu țara mamă, pentru o dinastie ambițioasă și care nu se mai sătura de a robi popoare:

„În sui, mândră,-n deal la cruce
Să vezi trenul cum mă duce,
Mă duce din gară-n gară
Până mă scoate din țară.“

Pe primul plan stă elementul de revoltă împotriva acestei instituții, după cum reiese și din versurile:

„Cine-o făcut cătănia
Mânca-i-ar casa pustia
Și copiii sărăcia
Și neamul nemernicia.
De-o făcut-o împăratu
Să-i mănânce casa spartu
Și copiii spânzurat.
Și de-o făcut-o popa
Mănânce-i casa doba
Și copiii lui funea.“

În armata trecutului, tânărul era umilit și sentimentul ce-l stăpâna de a nu mai fi considerat om, îi umplea sufletul de o ură clocotitoare, așa cum observăm din versurile:

„Cătănia-i giug de-aramă
Trag feciorii fără samă.

**Mintea brici, da' mâinile
lucra ca ochii mortului.**

Cătunia-i giug de ser
Trag feciorii până ptier“.

4995

Sentimentul înstrăinării de cei dragi, de locurile natale, umple sufletul cu numeroase păreri și izbucniri, după cum observăm din versurile:

Nu te uita că-s micuț
C-am șezut la oi desculț.

„Cătunie blăstămată
Să port clop cu pană dreaptă,
Cum l-am mai purtat odată“.

Strigături din Berbești

4996

Unele cântece de cătănie care fac parte din categoria înstrăinării, au pătruns și în colinde.

Acasă, flăcăul lăsa o familie săracă, lipsită adesea de brațele cele mai voinice de muncă și acest gând îl măcina mereu:

Dumnezău p-acela-l bată
Care-ncuie doru-n ladă,
Nu-i dă drumu să-l abată.

4997

„Nu mn-i jale că mă duc,
Jale mi-i că-s tânăr prunc.
Nu mi-i jale după sat,
Numai după ce-am lăsat.
C-am lăsat boii-n răstele
Și părinții-n dor și jele,
Și pământul nelucrat
Că eu am plecat din sat.“

Zăs-o mândru c-a zini
Pă răsăritu lunii.
Nu știu, Doamne, ce nu zine,
Că m-o făcut de rușine!

4998

Același sentiment se desprinde și din:

„De unde cătana pleacă
Rămâne casa săracă“

Păhărașu iest cu zin,
Nu știu, Doamne, cui
Să-nchin,
La tânăr o' la bătrân.
La tânăr aș închina,
Cel bătrân s-a supăra!

4999

Expresia sentimentului de jale de care vibrau cântecele de cătănie și război se apropie de bocet, evocând moartea soldatului:

Păhărașu-i cât un cui,
Cum îl pui la gură, nu-i.
Că gândești că-i făcătura,
Cum îl pui la gură, cură.

De la Codrea Odohia a lui
Ion,
11 ani

5000

De ce să siu supărat
Când îs șapte crâjme-n sat.
Tri cu zin, patru cu bere,
Când am bani, tăte-s a mele.
Aivă dracu voie re,
Cât îi lume-s tăt cu ie.
Aivă dracu supărare,
Că io am bugăt de mare.

De la Baten Ioana a lui
Florea, 50 de ani

În doru' fragilor, mănânci și aguridă.

5001

Când îi uiaga la mine,
Beu dint-ie de nu rămâne.
Când îi uiaga la altu,
Doamne, rău mă doare capu.

„Copiliță moroșană
Eu nu pot ieși afară.
Tu de nu ești mulțumită
Du-te-acasă, te mărită
Că și eu m-oi însura
De-aici când m-or dezgropa.“

De la Roman Livia, 12 ani

5002

Mândruluț, floare de soc,
Nu-ți bate de mine joc.
Și eu mi-s floare de rug,
Nu mă-nting unde n-ajung.

În unele din aceste creații, grozăviile și ororile războiului au luat în mintea omului proporții uriașe și aceste sentimente din care respiră o atmosferă tragică, le găsim exprimate în imagini zguduitoare:

De la Codrea Ana a lui
Pălăguță, 20 de ani

„Mândră de ți-i dor de mine
Sui în tren, că trenul zine.
Și-acolo să te dai gios
Unde-a si sânje mai gros,
Sânje de-a cătanelor
Până-n coama cailor.“

Strigături din Desești

5003

Foaie verde bob și linte,
Să jucăm sârba nainte.
Foaie verde bat-o bruma,
Hai la sârbă să-i dăm una.

5004

Foaie verde de trifoi,
Sârba, sârba și-napoi.
Refren

5005

Foaie verde pică rouă,
Hai la sârbă să-i dăm două.

5006

Foaie verde-a iederii
Hai la sârbă să-i dăm trii.

5007

Foaie verde ca bumbacu
Hai la sârbă să-i dăm patru!

5008

Foaie verde de urzici,
Hai la sârbă să-i dăm cinci.

Ceea ce caracterizează conținutul acestor cântece de cătănie și război este tocmai această notă de tristețe și, de asemeni, mai putem constata că acest conținut al textelor se împletește cu cel al cântecelor de dragoste. Soldatul român era chinuit de puternicul sentiment al înstrăinării, al dorului și al îndoielii, din care cauză spunea:

Stricător ca o pisică și fricos ca un iepure.

„Aș cătuni fără frică
De mi-ar și drăguța mică.
Drăguța-i de măritat
În cătune-s cu bănat.“

5009

Frunză verde iarbă grasă,
Hai la sârbă să-i dăm șasă.

Sub acest aspect, mult mai bogată este creația poetică a fetelor și femeilor rămase acasă:

5010

„Codrule, răcătănat,
Cătră mine te-ai rugat
Că tu ți-i țâne vârfu
Ș n-a cătuni mândru.
Că tu ți-i țâne frunza
Și n-o cătuni badea.
Vezi, codrule, c-ai mințit
Frunza ți s-o vestejit
Și badea o cătunit.“

Pe la noi frumoase fete,
Hai la sârbă să-i dăm șapte.

5011

Pe la noi frumos îi joc,
Hai la sârbă să-i dăm opt.

5012

Ca să scape de o obligație care-i apărea nedreaptă în condițiile în care era silit să o îndeplinească, flăcăul fugea din armată, luând calea codrului:

La Gutâi ninge și plouă,
Mândra me-i cu sugnă nouă.

5013

„Decât cătană și rob
Mai bine-n codru slobod“

Frunză verde pă irăș
Și zece la ceteraș.

5014

Sentimentul înstrăinării este prezent, de asemeni, și în versurile de tipul:

Frunză verde de țipruș
Sârba noastră cât mai sus.

5015

„Vai, săracii feciorii
Cum se duc ca și norii,
Blăstămându-și părinții,
Dar părinții nu-s de zină,
Că merg în țară străină.“

Frunză verde de pelin,
Sârba noastră cât mai lin.

5016

În astfel de poezii populare, poetul utilizează antiteza creată prin diferența dintre satul natal și viața plină de suferință trăită între străini:

Foaie verde lobodă,
Hai să batem tropotă!

5017

„Decât în țară străină,
Cu pită de grâu în mână,
Mai bine-n sătucul meu
Cu pită de mălai rău.“

Foaie verde busuioc
Să batem sârba pe loc.

5018

Foaie verde-a macului
Lasă sârba dracului!

De la Bohotici Vasile, 23 de ani